

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Upsala Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Upsala Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-berättelse för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS
BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Upsala Län

TILL

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§. 1. Allmän beskaffenhet.....	1.
§. 2. Invånare.....	2.
Mantalskrifne.....	2.
Mantalsfria.....	2.
§. 3. Näringar.....	3.
Jordbruk.....	3.
Skogar.....	6.
Bergsrörelse.....	8.
Tackjernstillverkningen.....	11.
Stångjernssmide.....	11.
Mannfaktursmide.....	11.
Öfriga näringar å landet.....	12.
Till binäringar.....	12.
Handeln.....	13.
§. 4. Politisk Författning.....	14.
Statsbidragen.....	14.
Roterings.....	15.
Religionslärares aflöning.....	15.
Fattigunderhållet.....	15.
Kyrko-, Prestgårds- och Tingshusbyggnader, skallgång, jagtredekskaps och broars underhåll.....	16.
Staden Upsala hade vid 1842 års slut en folkmängd af.....	18.
Allmänna bildningen.....	18.
Staden Enköping.....	21.
Mantalskrifne.....	21.
Mantalsfrie.....	21.
Ekonomiska och Statistiska uppgifter, rörande Upsala Kongl. Akademi, å Consistorii Academici vägnar afgifna, för ändamål att ingå i den Femårs-Berättelse om Länet, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala till Kongl. Maj:t i underdånighet aflemnar; hvilka uppgifter likväl icke omfatta Akademiens Hemman, Verk, Lägenheter och Frälseräntor utom Upsala Stad, emedan dessa anses hafva i den särskilda Fögderi-berättelserna redan blifvit intagna.....	24.
Den Akademiska personalen.....	24.

Mantalsskrifne.....	24.
Mantalsfrie.....	24.
Underåriga.....	24.
Inom Upsala stad och dess område äger Akademien	
följande Hus, Tomter, Inrättningar m. m.:.....	25.
1) Gustavianska Akademien.....	25.
2) Consistoriihuset.....	25.
3) Nosocom. Academicum.....	25.
4) Chemiska Professionshuset.....	26.
5) Observatorium Astronomicum.....	26.
6) Nya Botaniska Professionshuset.....	26.
7) Gamla Botaniska Professionshuset.....	26.
8) Exercitiehuset.....	26.
9) Nya Bibliothekshuset.....	26.
10) Qvarnen.....	26.
11) Ekonomiska Professionshuset.....	26.
12) Skytteanska Professionshuset.....	27.
I öfrigt äger Akademien.....	27.
a) Qvarteret Slottskilen.....	27.
b) Stenii trädgårdstomt.....	27.
c) Crutzeliska trädgårdstomten.....	27.
d) Trenne Materialbodas med tomt.....	27.
e) 21 st. Humlegårdar.....	27.
f) 239 tunnland stadsåker af diverse natur.....	27.
g) Fisket i Upsala å, hvartill rättigheten, som af Kongl Akademien och staden äges till hälften hvardera, blifvit upplåten Kongl. Akademiens Sjukhus.....	27.

Stormächtigste, Allernådigste Konung!

Då den tid nu är för handen, vid hvilken, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Cirkulär den 17 April 1821, det åligger Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att i underdånighet afgifva sin Berättelse om Upsala Läns tillstånd i ekonomiskt och statistiskt afseende under de Fem åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842, har jag, underdånigst åberopande de åren 1822 och 1828 afgifna relationer i hvad de röra Länets allmänna naturbeskaffenhet, som icke någon förändring undergått, skolat, i den ordning Formuläret föreskrifver, anmäla följande såsom tillägg till de 2:ne i nåder anbefallda Tabellerna för landet och för städerna, hvilka nu underdånigst bifogas.

§. 1. Allmän beskaffenhet.

Till bortskaffande af de förderfliga samlingar utaf stillastående vatten, som ännu på ganska många ställen hindra landets odling och förbättring, hafva, särdeles efter sista Riksdag, med biträde af de medel, som Eders Kongl. Maj:t i nåder täckts dertill bevilja efter anvisning af Rikets Ständer, flere åtgärder blifvit vidtagna. De betydligaste företagen i denna väg äro: 1:o den fortsatta utdikningen af *Bälinge mossar* i Bälinge och Skuttunge socknar, om nära 2,000 tunnlands vidd, hvilket arbete, börjadt med någon motvilja, närmar sig sin fullbordan med allt mer och mer klarnad insigt om dess stora vigt; 2:o utdikning af *Söder Wissjö* mosse i Björklinge Socken, om vid pass 1,000 tunnlands vidd, börjad 1839, men ännu under arbete; 3:o uttappning af *Bo- och Galleråsjöarna* i Elfkarleby Socken, om vid pass 1,000 tunnlands vidd, nu nära fulländad; 4:o utdikning af träsket *Blackfjorden* i Trögds Härad, om nära 2,000 tunnlands vidd, samt, i samband dermed, uttappning af 3:ne små sjöar; 5:o uttappning af *Sandby* sjön i Wesslands Socken, hvarigenom vid pass 3,000 tunnland vatten-dränkt mark göres odlingsbar; 6:o utdikning af en kärrtrakt i *Slangviksdalen* i Tibble Socken, Håbo Härad, om vid pass 250 tunnlands vidd; 7:o utdikning af *Granebergs* och *Hallarby* sjöar i Litslena Socken, om vid pass 800 tunnlands vidd; 8:o beredandet af utlopp för *Stadaån* och ut-

tappning af några små sjöar i Hållnäs Socken, hvarigenom omkring 3,000 tunnland befrias från vattendränkning; 9:0 sjön *Tämnarens* sänkning, till gagn för en nu fördränkt jordvidd af 8 à 9,000 tunnland dels i detta och dels i Westerås Län; hvilka 2:ne sistnämnda företag likväl ännu icke äro definitivt uppgjorda; hvarförutan förberedande åtgärder äro vidtagna till sänkning af Wendelssjön i Socknen af samma namn. Till de förutnämnde 9 af dessa stora odlingsföretag har Eders Kongl. Maj:t i nåder behagat dels såsom anslag utan återbetalningsskyldighet och dels såsom lån, på föreskrifna villkor, anvisa en sammanräknad summa af 45,952 R:dr 9 sk. B:ko. Vid Erikssund och Stäket, i den uppgrundade segelleden emellan Stockholm och Upsala, äro, sistlidet och innevarande år, med ett statsanslag af 8,000 R:dr och enskildt tillskott af de trafikerande, stort 5,700 R:dr B:ko, uppmuddring och förbättringar verkställda, så att de med skäl öfverklagade svårigheterna för fartygs fortkomst på dessa ställen äro, för det närvarande, undanröjda.

Under ifrågavarande tidrymd äro ock af Allmogen och andra enskilde jordbrukare inalles 10,015 dagsverken, till underdånig åtydnad af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Kungörelse den 28 December 1822, under Kronobettningens tillsyn, använde på åars och mindre vattendrags rensning och uppmuddring.

Ny-odlingar hafva årligen fortgått till en icke bestämdt känd, men visserligen ej obetydlig, jordvidd, och en stor mängd af trädplanteringar har årligen blifvit anmäld och af Landthushållningssällskapet belönad, så att landets naturliga beskaffenhet kan, med fullt skäl, sägas vara under dessa år förbättrad.

§ 2. *Invånare.*

Folkmängden uppgick vid 1842 års slut enligt Mantalslängderna till 84,968 personer; deraf voro

Mantalskrifne:

Mankön	20,721.	
Qvinkön	24,119.	<u>44,840.</u>

Mantalsfria:

Mankön	19,293.	
Qvinkön	20,835.	<u>40,128.</u>

Vid 1837 års utgång var befolkningen enligt Mantalslängderna 84,280. Den har således under detta qvinquennium tillväxt med 688 personer.

Invánarnes lynne är allvarsamt och, så väl genom den omgifvande naturens inflytelse, som genom barndomsvanor och uppfostran, stämdt emot ansträngd omtanka och jemn verksamhet. — Det bör dock anmärkas, att i de trakter, som ega skog, är folket mera ihärdigt och arbetssamt, än på det bördiga slättlandet. För binäringar och slöjder saknas håg, hvaremot åkerbruket och körslor under vintern upptaga den mesta tiden. — Bristande laglydnad kan icke i allmänhet med skäl öfverklagas; likväl äro smärre tjufnader icke ovanliga inom den obildade folkklassen. Grofva brott inträffa mera sällan; dryckenskapslasten uppgifves i de flesta trakter af Länet hafva aftagit. De beskattade bränvinspannornas antal, som år 1837 var 4,301, med en afgift af 19,327 R:dr 34 sk. 8 rst., utgjorde 1842 en summa af 3,042 stycken med beskattning derföre af 15,440 R:dr 39 sk. 6 rst.

Allmogens näringsflit egnas uteslutande åt åkerbruket, med försummelse af ängs- och ladugårdsskötseln. Deraf, och af hvad ofvan är anmärkt, följer ock, att dess bergning är vacklande och helt och hållet beror af sädesskördarnas mer eller mindre förmånliga utslag. Hos några få bland denna medborgareklass finnes välstånd; men för de vida flesta är utkomsten knapp, dock nu mindre bekymmerfull, sedan Allmogens plägsed, att uteslutande använda Råg till brödberedning, undergått en fullkomlig och ändamålsenlig förändring.

De lagstade tjenstehjonens löner tyckas årligen stiga. I flera trakter af Länet, kanske allmänt, beräknas lönen för en bonddräng till 40 à 50 R:dr B:ko årligen, utom kost och andra förmåner. Lättsinnighet, lyx och sjelfsvåld hos tjenstehjonen förmärkas mer och mer, och brist på dugliga och pålitliga drängar och pigor öfverklagas allmänt. Böjelsen för oberoende och maklighet lockar till förtidiga bosättningar, och äktenskap blifva ofta ingångna emellan personer, som icke hafva någon den ringaste annau utsigt för sin och sina barns lifsbergning, än den, som tillfällig förtjenst genom kroppsligt arbete kan lemna dem. Ett karldagsverke å landet betalas sommartiden med 32 sk. B:ko eller dess värde och ett qvinnodagsverke med hälften ringare belopp.

§. 3. *Näringar.*

Jordbruk. Åkern är å den jord, som brukas af Allmoge, indelad i 2:ne gården, hvaraf det ena ligger i träde eller hvilar, såsom det heter,

och bereds genom körning, mest med trädstock, till nästa års skörd; den andra hälften af åkerjorden är besädd i medeltal till $\frac{2}{5}$ -delar med Råg, $\frac{2}{5}$ -delar med Korn och $\frac{3}{5}$ -delar med Hvete. Lerjorden är i Länets den rådande och allmänna. På den svagare, sand- och mörblandade jorden sås mera Råg och mindre Korn. Hvetet, som fordrar omsorgsfullt bruk, sås mera af Ståndspersonerna än af Allmogen, och mera nu än förr. Deremot nyttjas mycket af Allmogen Blandsäd, eller Korn och Hafra tillhopablandade, som stundom utsås på sädesgårdet, men vanligen, jemte Hafra och något Vicker, användes på nyplöjen. Ärtor, Rofvor, litet Bönor och Potates intaga en afskild del af trädesåkern. I norra delen af Länets eger någon Linodling rum. På andra ställen är den sällsynt. Hampa och Humla odlas i ännu ringare mån. Trädgårdsskötseln tyckes deremot göra framsteg.

Sädesproduktionen är mera än tillräcklig för Länets innevärnans eget lifsuppehälle, och måste vara det, emedan den är hufvudkällan för deras bergning. En approximativ beräkning af Länets eget spannmålsbehof och hvad af produktionen kan förnyttas till andra orter synes mig, för att komma sanna förhållandet, så vidt det kan utrönas af de möjligen felaktiga utsädesuppgifterna, möjligast nära, böra, med afvikelse från Länsstabellen, som blott är ett sammandrag af fögderi- och stadsuppgifterna, ställas på följande sätt. Behofvet af brödföda för hvarje af de i Länets skattskrifne 20,721 män antages till 4 kappar hvete, $1\frac{1}{2}$ tunna råg, $1\frac{5}{8}$ tunna korn, 2 kappar ärtor och $1\frac{1}{2}$ tunna potates; för de skattskrifna 24,119 qvinnor hvardera till 4 kappar hvete, $1\frac{1}{2}$ tunna råg, $1\frac{5}{8}$ tunna korn, 2 kappar ärtor och $1\frac{1}{2}$ tunna potates, samt för hvardera af de mantalsfria 40,128 af begge könen till 2 kappar hvete, 1 tunna råg, 1 tunna korn, $1\frac{1}{2}$ kappe ärtor och 1 tunna potates, hvarförutan man måste beräkna, att minst 12 kannor brännvin årligen förtäras af hvarje mantalskrifven person, hvilka 12 kannor kunna erhållas af 8 kappar hafra, 8 kappar bland-säd, 12 kappar korn och 20 kappar potates. Antages nu afkastningen till 8:de kornet af hvete, korn och potates, till 7:de kornet af råg och bland-säd samt till 6:te kornet af hafra och ärtor, dock med afdrag af utsädet, så finnes den behållna produktionen utgöra 21,556 $\frac{1}{2}$ tunnor hvete, 143,532 tunnor råg, 155,260 tunnor korn, 25,464 tunnor bland-säd, 16,785 tunnor hafra, 9,580 tunnor ärtor och 137,137 tunnor potates. Afräknas derifrån invånarnes egna behof deraf med 8,113 tunnor hvete, 107,388 tunnor råg, 149,872 tunnor korn, 11,210 tunnor bland-säd, 11,210 tunnor hafra, 4,683 $\frac{1}{2}$ tunnor ärtor och 135,413 tunnor potates, så ses, att 13,443 $\frac{1}{2}$ tunnor hvete, 36,144 tunnor råg, 5,388 tunnor korn, 14,254 tunnor bland-säd, 5,575

tunnor hafra, 4,896 $\frac{1}{2}$ tunnor ärter och 1,724 tunnor potates kunna försäljas eller utbytas emot andra behöfsartiklar; hvarvid dock bör anmärkas, att af potates blott en ganska ringa del föryttras, samt att så väl deraf, som af blandsäd och hafra, ganska mycket måste användas till kreatursutfodringen.

Allmogen nyttjar ännu allmänt sådan jordbruksredskap, som den af fäderne lärt att begagna; likväl börjar här och der en förbättring visa sig och plögen att tillvinna sig uppmärksamhet och förtroende, i följd af gjorda bemödanden att bibringa allmänheten kännedom om dess användande och värde. Trösk-machinernas antal ökas deremot af allmogen ganska betydligt. Det gamla missförhållandet emellan fodertillgången och den under bruk varande åkerrymd fortfar på den bördiga slättbygden; likväl hafva flere bland allmogen under sednaste åren börjat odla klöfver och all anledning är att hoppas, det denna blifver årligen utvidgad. Jordbruksförbättringen, svårligen möjlig annorledes än genom exempel af possessionater, ståndspersoner och de kunuigaste och omtänksamaste bland allmogen, går således väl långsamt, dock synbart framåt, och vaxelbruket är på flera större egendomar i full och förmånlig gång. I de trakter, som hafva skogstillgång, är förhållandet emellan åker- och ängsmarken vida fördelaktigare än på slätten. Också njuter allmogen i sådana trakter bättre sin bergning. Betesmarkerna äro äfven der tillräcklige; men på slättbygden deremot högst inskränkta och ovärdade. Åkerbruket inkräktar *allt*. Stallfodring är icke bruklig. Allmogens dragare och boskapskreatur äro små och svaga, ty flera underhållas än som kunna fodras *väl*, och dragarne blifva begagnade till ansträngdt arbete innan deras kroppsbildning och styrka äro fullt utvecklade. Hästafvelns förbättring fortgår. Vid Kongl. Lif-Regementets Dragon-Corps äro Fem Rusthållsnummer inom Länet vakanta, för hvilka egarne underhålla Esqvadrons-hingstar. Äfven äro några beskällare från Strömsholms Stuteri placerade på Upsala Universitets ridstall. Till boskapsracens förbättring ske af possessionater esomoftast införskrifningar från andra orter. Vid egendomarne Haga, Strömsberg och Hallqvad finnas trenne större schäferier för fin-ulliga får.

Det mesta af ladugårdsprodukterne erfordras ännu för landtmännens eget husbehof, likväl är införseln från omkringliggande landsort till Upsala af mjölk och smör icke obetydlig och äfven i sednare åren ansenligt ökad. Större boskapskreatur föryttras icke i någon betydlig mängd oftare, än särdeles svår foderbrist tvingar dertill. Hästar inköpas årligen flera än som föryttras. Kalfvar och andra små kreatur äro således de en-

da väsendtliga afsättningsprodukter utur ladugården, och sammanräknade värdet deraf och af hela ladugårdens husbehofs gagn, lika fördeladt på hvardera af Länets $3,558\frac{1}{6}$ mantal med derunder varande torp och lägenheter, torde kunna något öferskrida 100 Riksdaler Banko, hvarvid likväl anmärkes, att vinsten af hästar och oxar måste hänföras till och inbegripas uti åkerbrukets afkastning. Den säkraste och bästa uppmuntran har ladugårdsskötseln ofelbart i en lätt och fördelaktig afsättning på dess produkter; men Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har derjemte låtit sig angeläget vara, att, genom premier och andra passande medel, söka, så vidt möjligt varit, befrämja fortkomsten af denna modernäringsens ädlaste och oskattbara hufvudgren, hvars förkofran redan är ganska märkbar på de större egendomarne. Boskapssjukdom har väl varit gängse på spridda ställen i Länets, men icke allmänt.

Skogar, under enskildt egovälde, finnas egentligen i Bro, Håbo, Hagunda, Ulleråkers, Bälings, Rasbo, Norunda, Örbyhus och Olands Härader samt Dannemora och Leufsta Tingslag, bestående dessa mest af tall och gran. Löfträd ses mera sällan. De flesta enskilda skogar äro numera skiftade emellan delegarne. Vården derom besörjes med stor uppmärksamhet och omtänka af Bruks- och Bergverksegare; men är i öfrigt bristfull, och mogen skog blifver mer och mer sällsynt. Den på Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning utgifne handbok i skogshushållningen är ntdelad till alla församlingar i Länets. Den besparing, som vinnes genom sågars användande till skogsfällning m. m., är visad, och en mängd sågar af Nyby bruks tillverkning anskaffad till Länets. Kungörelse om premier för sågad veds införande till hufvudstaden är utfärdad på Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning. Kännedom om de af Eders Kongl. Maj:ts Landtbruks-Akademi utfästade betydliga belöningar för trädplantering är, jemte ändamålsenlig anvisning och uppmuntran, allmänheten meddelad. På alla de allmänna skogarne är den nya och förbättrade hushållningsmetoden införd och dess nytta lagd å daga. Kännedom derom kan således svårligen af någon enskild skogegare saknas, och den är jemväl af en och annan sådan ställd i utöfning; men ganska svåra hinder möta dess allmänna verkställighet, dels i den icke obetydliga indelningskostnaden, dels i skogsprodukternes ännu jemförelsevis låga värde, dels i den allmänt rådande osäkerheten för åverkningar, i följd af det ännu gällande Lagstadgande, som icke tillerkänner eganderätten till växande skog tillräckligen kraftigt beskydd, och dels äfven i allmogens från forntiden ärfda opinion om en för alla gemensam rätt till skog, likasom till vatten och luft, i följd hvaraf också icke någon

känsla af förebråelse eller vanheder vill fästa sig vid olofliga tillgrepp af denna numera dyrbara egendom.

Kronan tillhörige skogar äro parkerne Åsen, Sunnersta, Lilla Djurgården, Ramningshullt, Högskogen och Tierp, hvilka tillsammans innehålla 6,669 tunnland 13 kappland, hvaraf 4,544 tunnland skogsmark och det öfriga skattlagde lägenheter, Jägareboställen, berg, mossar och odlingsmark. Dessa Kronoparker, jemte Härads-allmanningarne, vårdas af en Öfver-Jägmästare, 2:ne Öfverjägare samt 5 Underjägare, hvilka, enligt en den 19 Mars 1836 af Eders Kongl. Majt i nåder fastställd stat, böra aflönas med ett sammanräknadt belopp af 2,400 Riksdaler Banko, inberäknad afkomsten af Underjägarnes boställen, men af hvilken summa hittills endast 2,036 R:dr 32 sk. Banko utgått, i brist på tillgångar. Vid bevakningen af Härads-allmanningarne äro dessutom 23 Skogvaktare anställda, hvilkas inkomster äro för de flesta beräknade till 66 R:dr 32 sk. Banko, men för 2:ne blott till 40 R:dr, bestående i afkastningen af deras obetydliga boställstorp, vid pass 18 tunnor spannmål, 45 R:dr i indelningsräntor och dessutom, till fyllnad i löningsanslaget samt bestridande af kostnaderne för den afröjda markens inhägnad m. m., en af Häraderne frivilligt sig åtagen afgift af 12 sk. Banko för hvarje utsynadt lass virke. Indelningsräntorne böra likväl till Kronan eller Skogsplanterings-kassan ingå, så fort de genom nyssnämnde afgifter bildade Allmännings-kassor hinna tillväxa så långt, att lönerne kunna utur dem utgå eller andra tillgångar till ersättning kunna anskaffas.

Härads-allmanningarne äro 17, nemligen: Bro, Håbo, Hammaren, Smeden, Hornö, Thorsvi-udd, Bast-Lagnö, Ekskär, Röllingen, Tjärskär (hvilka sistnämnde 4 äro holmar i Mälaren), Lagunda, Hagunda, Ulleråkers, Norunda, Tierps södra, Rasbo och Olands Allmanningar, hvartill komma 3:ne små holmar i nämnde sjö, kallade Jutskär, Röllingskråkan och Kråkgrund. Alla dessa Allmanningar äro under sednare åren utaf Landtmätare afmätta och innehålla tillsammans 46,906 tunnland 27 $\frac{1}{2}$ kappland, hvaraf likväl blott 26,671 tunnland 5 $\frac{3}{8}$ kappland äro skogsmark och 20,335 tunnland 21 $\frac{7}{8}$ kappland skattlagde egor, skogvaktare-boställen, mossar, odlingsmark, sjöar och berg. Bälinge Allmänning, af Häradsboerne i underdånighet sökta fördelning på hemmanen i Häradet är under verkställighet, sedan Eders Kongl. Majt den 15 Maj 1840 i nåder behagat densamma bifalla. För alla Krono-parkerne, med undantag af Åsen, hvars gränсор varit omtvistade genom en först mot utgången af sistlidet år slutad rättgång, äro fullständiga huggningsplaner uppgjorda. Å dessa parker, äfven-

som å Härads-allmänningarne, visa sig, genom skogens återväxt och möjligheten af en starkare afverkning, de mest önskliga resultater af traktthuggningsmethodens införande; och hafva de i Kongl. Förordningen den 1 Augusti 1805 anbefallda Allmännings-ransakningar blifvit af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande förrättade å dessa skogar åren 1813, 1814, 1822, 1830, 1837 och innevarande år. Från Krono-parkerne äro under åren 1838—1842 på offentliga auktioner försålda 3,200 famnar virke för Skogsplanterings-kassans räkning, mot en betalning af 4,057 R:dr 38 sk. 11 rist. Banko, och från Härads-allmänningarne under hvarterdera af dessa år, till skoglösa hemmans understöd, utsynadt ett belopp af 2,239 famnar virke. Dannemora Grufvebolag eger ock 3:ne dem donerade större skogs-trakter i Rasbokihls, Morkarla, Tegelsmora och Films socknar, om tillhoppa 6,482 tunnlands vidd, hvarmed ganska omtänksamt hushållas, i hvilket afseende bör i underdånighet nämnas, att, bland 94 bonings- och ut-hus, som under dessa 5 år blifvit på grufdrängstorp uppförda, endast 10 äro uppförda af träd, men de öfriga 84 af kalkbruk efter Rydinska met-hoden, som pröfvats vara både skogbesparande och ändamålsenligt god. Bränntorf finnes att tillgå i Upsala-Näs, Järlåsa, Rasbo och Funbo socknar samt å Fanna egor vid Enköping, men begagnas föga eller icke. Taktäck-ning af tegel och papper blifver mera och mera allmän. Det fordna stäng-selsättet bibehålles af allmänheten, ehuru försök skett att införa ett nytt och bättre efter Assessoren m. m. Romans uppfinning, föresyn deruti blif-vit lemnad och flere personer i detta stängselssätt inöfvats.

I Länets norra och östliga delar drifves *Bergsrörelse* af stor vigt och hvilande på den malmtillgång, som de namnkunniga Dannemora jerngrufvor lemna. Dessa äro indelade i 3:ne så kallade fält, hvilka hafva 70 stycken, dels ödelagde, dels öppna skärpningar, med 30 arbetsrum. De bearbetas fortfarande, så att deras framtida bestånd tryggas. Sedan man, med de största kostnader och ansträngningar, lyckats freda grufvorne från inbrott af en närbelägen sjö, hvars yta ligger ända till 28 fot öfver den så kallade dagklyften, har vattenuppfördringsverket eller konstkraften blif-vit ledd äfven till det norra gruffältet, en hängkonst år 1838 der ned-byggt och 2:ne grufvor derigenom sedermera, under loppet af år 1841, länsade från vatten, som nu mera lär endast genom konstkraften kunna ifrån alla grufvorne uppföras, till stor besparing af tid och kostnader, hvilka sistnämnde ock minskats derigenom, att de redan i min underdåniga Berättelse af den 31 Oktober 1839 omförmålda jerntrådslinor för uppföring ur grufvorne mer och mer kommit i bruk och vunnit förtjent.

för-

förtroende, likväl med anmärkning af den viktiga omständighet, att, ehuru någon olyckshändelse icke genom dem orsakats, har man dock funnit dem blifva osäkra förr, än deras yttre utseende sådant antyder. — Till malmuppfordringen äro 86,623 enkla kördagsverken använda, deraf 11,686 st. med oxar och 65,277 med legda bondhästar. — Malmbrytningen har uppgått till 570,063 Skeppund viktualievigt, eller till 114,012 $\frac{3}{5}$ Skpd per medium årligen, således till 8,650 $\frac{1}{5}$ Skpd mera än under hvartilera af de nästföretgångna 5 åren. Hela brottuppfordringen ur grufvorna har utgjort 765,599 baljor à 5 kubikfot, således 17,722 kubikfamnar löst berg, motsvarande 9,569,4 kubikfamnar fast klyft eller tomrum i berget, hvarmed grufvornas rymlighet under dessa 5 år blifvit ökad. Då 17,722 kubikfamnar eller 478,494 kubikalnar löst berg blifvit utbrutne med en malmvinst af 570,063 Skpd och en kubikalu malm gifver 3 Skpd, följer deraf, att malmen utgjort 39,71 proc. i volum af hela brytningen och således 0,83 proc. mera än under åren 1833—1837. Grufvuförlaget har uppgått till en sammanräknad summa af 705,041 R:dr 43 sk. 5 rst. Riksgäldssedlar, dels i kontanta penningar, dels i spannmålsvärde och dels i materialier, lemnade in natura, således per medium årligen till 141,008 R:dr 18 sk. 3 $\frac{2}{5}$ rst. Malmens brytningspris är således i medeltal 1 R:dr 11 sk. 4 rst. per Skpd, eller 3 sk. 11 $\frac{1}{2}$ rst. mera än under nästföretgångna 5 år, hvilket orsakats förnämligast af de åren 1838, 1839 och 1842 gängse högre pris på spannmålen, hvaraf för Grufvupersonalen årligen erfordrats 3,362 tunnor 7 $\frac{1}{5}$ kappar, hälften Råg och hälften Korn, till ett medipris af 12 R:dr 40 sk. 9 $\frac{3}{5}$ rst. Riksgäldssedlar. Malmsändningen till Bruken har uppgått till 497,539 Skpd, eller vid pass 99,508 Skpd årligen, och är Grufvans malminventarium ökad med 72,524 Skpd. — Arbetsstyrkan, som vid sistlidet års slut utgjorde 347 personer, är under dessa 5 år ökad med 18 personer, och hela den folkmängd, som vid Grufvan underhålles, under samma tid höjd med 51 personer, var vid 1842 års utgång 1,336 personer. Flera betydliga bergras hafva, särdeles under åren 1841 och 1842, ägt rum, hvarigenom åtskilliga personer blifvit mer och mindre skadade och 2:ne ihjelslagna, hvarförutan 3:ne vådliga omkommit genom andra olyckshändelser. — Trädvaruhandeln med Skatte-allmogen i Wåhla, Nora, Harbo och Huddunge Socknar i Westerås Län har under dessa år betydligt ökat sig och Grufvans inköp af plank och bräder från Norrland i samma mån minskats. — Grufvans jordegendom är icke betydlig. Det af ålder öfliga aflöningsättet, att arbetarnes förtjenst betalas till hälften med kontanta penningar och till andra hälft-

ten med Råg och Korn, är bibehållet. — Utom en mängd reparationer å Grufarbetarnes bostäder har Grufvebolaget under dessa år bekostat 42,326 R:dr 17 sk. 3 rist. Riksgäldssedlar för nybyggnader å Grufdrängstorpen, hvaraf finnes, det bolaget med behörig omsorg och hedrande oegennyttia låter sig vårda om sina arbetares bästa; till bevis hvarå också må nämnas, att äfven för Grufvu-arbetarnes barn beredes förtjenst genom passande arbete med så kallad sylsofring eller urplockning af det finskäriga brott, som ur Grufvorna uppfordras, hvarigenom barnen, jemte det de sistlidet år förtjent en sammanräknad kontant penningesumma af 2,011 R:dr 15 sk. Riksgäldssedlar och erhållit den till hvardera af dem anslagna $\frac{1}{8}$ Tunna säd i månaden, jemväl vunnit den så hufvudsakligt stora förmånen att tidigt få vänja sig vid nyttig verksamhet; hvarförutan bolaget anslagit och utbetalt en passande belöning för den stengärdning, som Grufdrängstorpens åboer, i följd af denna utfästelse, omkring sina innehafvande jordlägenheter uppfört, till ett sammanräknadt belopp af 3,553 famnar. Slutligen bör angående Dannemora Grufvor anmärkas, att de med malm förse ej allenast Jernbruken i detta och Stockholms Län, utan äfven Utansjö och Strömbacka Bruk i Hernösands och Gesleborgs Län.

Utomdess hafva nedannämnde Jerngrufvor i Länet blifvit bearbetade, nemligen det så kallade *Helsingfältet* i Ablunda Socken, tillhörigt egaren af Kihlafors Bruk i Södra Helsingland, med en sammanräknad malmvinst af 49,727 Skpd, eller årligen 9,945 Skpd; *Uflungegrufvan*, i gränsen emellan Wiksta och Wendels Socknar, som, efter iråkadt ödesmål, blifvit åter belagd med arbete och år 1839 lemnat 1,211 Skpd jernmalm, hvarefter vidare arbete der icke skett; *Säggrufvan* i Films Socken, som år 1840 lemnat 98 Skpd malm; *Olof Pehrsgrufvan*, ett nytt grufvu-arbete på Elglösa Hemmanssegor, äfven i Films Socken, hvilken år 1841 lemnat 3,852 Skpd och sistlidet år 7,798 Skpd; åtskilliga, *Österby Bruks-egare enskildt tillhöriga*, *grufvuförsök* inom Films och Dannemora Socknar, hvarifrån hemtats, år 1841, 388 Skpd och sistlidet år 889 Skpd, samt *Vestra Pehrsgrufvan*, på Dannemora Prestgårds egor, som nästlidet år gifvit 400 Skpd malm. Någon annan grufvurörelse, än den, som afser uppbygning af jernmalm, finnes icke inom Länet, ehuruval under dessa 5 år 12 särskilda mutsedlar å silfver- och blymalm samt en sådan å kopparmalm blifvit af Bergmästaren utfärdade, jemte 222 mutsedlar eller tillståndsbref å ödelagda jernmalmsgrufvor och skärpningar samt nya anledningar, utaf hvilket ovanligt stora antal de flesta tillhöra åren 1840, 1841 och 1842, hufvudsakligen i anledning deraf, att några malmletare från Helsingland då företogo undersökningar med kompassen, i hopp att

träffa någon lönande fyndighet i grannskapet af Dannemora Grufvor, hvilket ock, till någon del, lyckats och hvarigenom ifver att leta malm äfven blifvit väckt hos andra; varande dock Olof Pehrsgrufvan det enda försök, som hittills funnits äga ett större värde. Under denna tid äro ock 66 utmålsläggningar verkställda.

Tackjernstillverkningen vid de 10 Masugnarne Tobo, Hillebola, Ullfors, Strömsberg, Österby, Söderfors, Harnäs, Hyttö, Gimo och Wessland har, under en blåsningstid af 4,427 dygn, varit tillsammans 118,949 Skpd 1 Lpd 10 Skålp., eller i medeltal årligen 23,789 Skpd 21 Lpd 2 Skålp., och per dygn 26,86 Skpd, då den under åren 1833—1837 var blott 24,83 Skpd. — Varm luft har äfven under denna tiderymd endast vid Österby och Söderfors masugnar blifvit använd. Der begagnas ock, nu mera, masugslågan till luftens uppvärmning. Rostugnar äro deremot allmänt anlagda och skötas omsorgsfullt. Carlholms masugn är nedlagd och blåsningen flyttad till Utansjö Bruk.

Stångjernsmide sker vid de 9 Bruken Leufsta, Carlholm, Österby, Gimo, Strömsberg, Ullfors, Söderfors, Elfkarleön och Vattholma, samt har der utgjort tillhoppa under alla åren 111,008 Skpd 5 Skålp. eller per medium årligen 22,201 Skpd 12 Lpd 1 Skålp. samt nu inalles 7,114 Skpd 2 Lpd 10 Skålp. mera än under de nästföretgånga 5 åren. — Vid Söderfors Bruk har det derstädes förut privilegierade smidesbelopp genom Kongl. Bergs-Kollegii utslag af den 8 Juli 1841 erhållit en tillökning af 613 Skpd 6 Lpd. Någon annan förändring i smidet har icke blifvit införd, än att, på ett och annat ställe, varm luft blifvit begagnad i räckarehärden. Wallonsmidprocessen användes fortfarande vid alla Bruken, utom vid Elfkarleön, der Lancashire-metoden är införd. Denna sistnämnda smidesmethod begagnas ock, till någon del, vid Söderfors Bruk, hvarest halfwallonsmidet jemväl blifvit bibehållet för en annan del af tillverkningen.

Mannfaktursmide af stål, band-, knipp- och bultjern, spik samt ankare- och grofsmiden har bedrifvits vid Wesslands, Åkerby, Österby, Söderfors och Elfkarleöns Bruk, till ett sammanräknadt belopp, för alla åren, af 4,940 Skpd 14 Lpd 1 Skålp., eller årligen per medium 988 Skpd 2 Lpd 16 $\frac{1}{5}$ Skålp., samt följaktligen äfven något litet ökats under detta sista qvinqvennium.

Befolkningen vid Bruken och Bergverken i Länet har årligen i medeltal varit 13,435 personer, bestående af Husbönder och dessas betjening, Bruksbetjening, Hammarsmeder och Masugnsarbetare, diverse Bruksarbetare

och Manufakturmeder m. fl., Grufvu-arbetare, Skogvaktare och Kolare, Landtbönder, Dagsverkare och Torpare samt gratialister, uti 2,620 hushåll, hvaribland likväl blott 957 tagit mera direkt befattning med denna viktiga näringsgren, men återstoden hufvudsakligen sysselsatt sig med jordbruk eller haft sin lifsbergning af dem anslaget underhåll för ålderdomsvaghet o. s. v.

Efter sina privilegier äro de flesta af ofvannämnde Bruk funderade på ett visst quantum jern, som årligen skall utsmidas och för hvilket betalas så kallad Hammarskatt efter smidets kvantitet, å 1 procent, ehvad denna utsmides eller icke. Det årliga smide, hvarefter denna beskattning beräknas, är: vid Leufsta med Carlholm 2,000 Skpd, vid Österby 1,500, vid Gimo 375, vid Strömsberg 1,650, vid Ullförss 1,450, vid Söderförss 2,213 Skpd 6 Lpd, vid Vattholma 700 och vid Elfkarleön 1,850 Skpd, enligt årlig taxa. Dessutom erläggas rokognitionsverken Leufsta, Österby och Gimo afgifter för fritt smide utöfver Hammarskatten, Söderförss Bruk centonal för ankarsmide, och Masugnarne, när de äro i gång, tiondetackjern med 1 Skpd i dygnet, utom Harnäs masugn, som blott erlägger $\frac{3}{4}$ dels Skpd. Äfvenså betalas allmän bevillning till det i tabellen utförda belopp.

Öfriga näringar å landet. Dit få räknas: de i tabellen nämnde 15 stycken Tegelbruk med 8 å 900,000 mur- och taktegels tillverkning, till förbrukning hemma samt försäljning i Stockholm och Upsala, hvarförutan flera bland Allmogen slå tegel i mindre partier; 1 Pappersbruk, Lingonbacka, i Järlåsa Socken, med 25 arbetare och hvars tillverkning sistlidet är uppgick till 22,000 Rdr B:ko; Vadmalstampverk i Gamla Upsala Socken, skött med arbetare från Upsala stad.

Till binäringar kunna räknas: 1:o 12 st. Kalkugnar, tillhoppa uppskattade till 10,986 Rdr, hvilkas afkastning försäljes i Upsala och i landsorten; 2:o Salpeterstillverkningen, till hvars bedrivande år 1837 funnos 230 plantador, med 1,294 Lisp. produktion, men sistlidet är blott med en afkastning af 960 Lisp. 19 Skålp., visar sig vara i aftagande; 3:o Linne- och Ylleväfnader tillverkas icke fullt för husbehof, hvadan mycket, särdeles af de sednare, anskaffas genom Gårdfarihandeln, som för den enskilda husliten m. m. är förderflig, men i vissa distrikter skall hafva något förminskats; 4:o Fiske, hufvudsakligast af strömming, idkas af invånare i Elfkarleby, Wesslands, Leufsta och Hällnäs Socknars skärgård och är af någon vikt, emedan omkring 400 personer hafva sin nödtorftiga bergning deraf. Äfvenledes lemna lemna Nejonögonfisket i Elfkarleby och Wesslands Socknar en icke obetydlig inkomst. Elfkarleby

Krono-laxfiske är, till underdånig följd af Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref till Dess och Rikets Kammar-Kollegium af den 16 Februari 1838, utarren-deradt på 10 år åt flere strandägare, med Kronans vinst och till ännu större förmån för det dyrbara fisket, som, genom borttagandet af hinder emot fiskens uppgång i floden, mycket förbättrats och nu bereder orten en större och allmännare inkomst än förr. Af ganska ringa betydenhet är deremot det fiske, som idkas i Mälaren och andra insjöar; 5:0 Tjårubrä-ning i skogstrakterna sker väl, men icke ens till fullt husbehof; 6:0 Kors-lor vid Dannemora grufvor samt öfriga bergverk och bruk skaffa en ganska god inkomst åt allmogen i de deromkring belägna socknar. Äfvenså lemna vinterforslingar af köpmans- och fabriksvaror från och till Norrland en betydlig förtjenst; 7:0 Kolning för Brukens behof är likaledes i Bergslags-orten en binäring af värde. Jagt och biskötsel idkas föga. Sjöfart sker med landtmanna-produkter på Mälaren till Stockholm m. m. och från Jern-brukens 4 lastageplatser, benämnda Ängskär, Löten, Snatrabodarne och Skutskär, med brukseffekter på Östersjön till hufvudstaden.

På jordbruket i allmänhet och på åtskilliga i trakten idkade binäri-nger verkar bergsrörelsen ganska fördelaktigt och är af största vikt. De öf-rika näringsgrenarne äro äfven naturliga för orten. På den fruktbara slätt-byggden, der skog och sjö saknas, är invånarnes omtänka uteslutande rig-tad åt åkerbruket och hvad dermed äger oskiljaktigt samband.

Handeln å landet inskränker sig till afsättning af spannmål, bränn-
vin, några få ladugårdsprodukter och äfven foder, ehuru tillgången derå understiger det verkliga behofvet. Denna försäljning sker mest i Stock-
holm, Gefle och Westerås, i mån af dessa städers närbelägenhet till pro-
duktionsorten, men äfven till en ganska betydlig del i Upsala, som nu
mera än förr befordrar afsättningen. Från de skogrika trakterne i det till-
gränsande Westerås Län inköpa slättlandets bebyggare sina skogseffekter.
Linnevaror inköpas mest på Distings-marknaden här i staden. Landtman-
nen ser sig jemväl ofta tvingad, att göra ännu vida längre vinterfarder
med sin spannmål, för att kunna någorlunda fördelaktigt afyttra den, hvar-
af, äfvensom af de långa skogskörslorna, uppstår ett behof att begagna hä-
star, som är i öfrigt oförenligt med en väl inrättad ekonomi. Brännvins-
bränningen begagnas och såsom ett hjälpmedel, i synnerhet när spannmåls-
prisen äro låga, och mycket ondt uppkommer både deraf och af den fal-
ska opinionen om drankens förträfflighet och outhärlighet i kreatursuf-
dringen. Kommunikationerne inom Länet äro goda och tillräckliga. Nya
vägar hafva icke blifvit anlagda; men årligen förekomma frågor och tvister

om smärre vägars indelning till allmänt underhåll. De gamla lokalerna för skärgårdsprodukters utbyte emot spannmål begagnas ännu, ehuru detta bytte är högeligen ofördelaktigt för landtmannen. Om gårdfaribandeln är redan anmärkt, att den på vissa trakter synes aftaga. I andra öfverklagas den mycket.

§. 4. Politisk Författning.

Jordeboks-förändringarne bestå deruti, att genom skatlläggningar $10\frac{87}{96}$ mantal Krono tillkommit, att antalet af skattehemman förökats med $14\frac{11}{16}$ mantal samt att 13 odlingar, 2:ne par stenar i mjölkvarnar och 15 sågqvarnar blifvit skattlagda. Länet innehåller nu tillsammans $3,558\frac{1}{6}$ mantal.

Intet hemman har förfallit i ödesmål eller blifvit af öde upptaget. Nya odlingslägenheter upptagas deremot tid efter annan. Hemmansklyfningar föranledas ofta af arf och andra laga fång. De ske dock ej i mindre delar än sådana, hvarå åbo kan vara besutten. Samfälligheterna i åker och äng försvinna mer och mer. De i Länet anställda 13 Landtmätare äga full sysselsättning. Under dessa 5 år hafva $179\frac{5}{8}$ mantal undergått laga skiften, å en arealvidd af 14,932 tunnland, som haft till följd att 134 åboer utflyttat från bylag och anlagt nya bostäder, hvaremot 253 qvarblifvit vid de gamla. Sådana skiften kunna dock sällan utan rättegång fulländas och, ehuru oskattbara för framtiden, medföra svårt lidande för ögonblicket.

Antalet af jordägare och arrendatorer är nära nog lika stort, dock har de förres antal under dessa år något ökats.

I Länet finnas $15\frac{3}{8}$ mantal posthemman samt 27 gästgifvaregårdar, deraf 2 i städerna. Några sådana, till särskilda ändamål anslagna hemman eller lägenheter, som äro af den beskaffenhet, att de icke kunnat upptagas i tabellen under rubriken *ad pios usus*, finnas icke.

Skada å ofvanliggande jordägor vållas af Åbyggeby qvarn i Wendels socken och af Odensforss qvarn i Tierps socken. På begge ställen är fråga om sänkning af ofvanliggande sjö under handläggning. Den genom öfversvämningar skadliga Sandby-sjöns, i Wesslands socken, uttappning är beslutad och redan under arbete. Dessutom ske uppdämningar af Danne-mora bergslag samt Gimo och Carlholms bruk, men dessa blifva nöjaktigt ersatta och öfverklagas icke.

Statsbidragen äro utan allt tvifvel tryckande för jordbruket och i synnerhet för krono- och skattejorden, samt försvåra den allmänna välmågans

skyndsammare tillväxt. Det måste dock anmärkas, att en ganska betydlig del af de i tabellen till penningevärde uppförda statsbidrag bestå i sådana onera, som ingalunda alltid medföra den uppskattade penningutgiften eller någon deremot svarande ekonomisk förlust, t. ex. väghållning, skjuts, skallgång, som ock ej sällan utgöras på en för landtmanen mindre dyrbar årstid.

Det allmänna uppbördssättet är icke betungande för de skattskyldige. Krono-uppbörden utgår numera med temmelig lätthet. Krono-tionde och afradsspannmålsens utforsling sker, dels sjöledes på öppet vatten, dels på vinterföret, till Slotts-magazinet i Stockholm och Krono-magazinet här. Likväl råder ännu i detta afseende en olikhet emellan de skattdragande hemmanen, som rättvisligen borde ändras. De hemmansbrukare nemligen, hvilka med sina spannmålsräntor äro anslagna till aflöning för vissa Stater och Corpser, få ej tillgodonjuta den befrielse från uppsägning till spannmålsens levererande in natura och från forlöns erläggande då den löses, som de Kronan omedelbart förbehållna hemman af samma natur nu mera, genom eftergift af Kronans lagliga rätt i detta hänseende, är förunnad.

Krono-skjutser, inqvartering samt håll- och reservskjuts äro mest tryckande i de af stora stråkvägen genomskurna Bro, Håbo, Trögds och Åsunda Härader. Minst besvärade deraf äro Rasbo och Olands Härader samt Dannemora och Leufsta Tingslag. Der är ock gästgifveri-skjutsningen öfvertagen af gästgifvarne. Emedan de resandes antal ökas i samma mån, som medlen för deras fortkomst lättas, har denna skjutsning föga förändrats genom de både hastiga och beqväma kommunikationer orterna emellan, som ångfartygen, under den för dem tjenliga årstid, underhålla.

Roteringen är sträng; men har, genom allmänna kassor, bildade af årliga små bidrag och nu mera till betydligare belopp uppstigna samt bestämda till understöd vid rekrytering och remontering af vakanta nummer, kunnat under de sednare åren vinna någon lindring.

Religionslärarnes aflöning utgår i de flesta församlingar efter personella öfverenskommelser; likväl gälla nu mera sådane ackorder, som Eders Kongl. Majt i nåder fastställt för en större tidlängd, inom 10 Pastorater, nemligen: Åkerby och Jumkihl, Wiksta, Funbo, Upsala-Näs, Öfver- och Ytter-Gran, Callmar, Hågeby, Husby Sjutolft, Hacksta och Löth samt Börje församlingar.

Fattigunderhållet är kännbart och tyckes blifva det årligen mer och mer. På många ställen utgöres detta af Magazins-fonder, som ursprungli-

gen varit bestämda för annat ändamål. *Kyrko-, Prestgårds- och Tingshusbyggnader, skallgång, jagtredskaps och broars underhåll* m. m. medföra tillfälligare, men stundom ganska betydliga afgifter.

De särskilda allmänna onera, hvilka i tabellen äro till penningvärdet uppförda, trycka olika i olika trakter af Länet och äro derföre icke till ett och samma belopp öfverallt upptagne. Soldat-underhållet är beräknadt från $77\frac{1}{2}$ R:dr till 90 R:dr 21 sk. 10 r:st; rustnings-kostnaden för hvarje nummer till 227 R:dr 36 sk. 2 r:st; Pastors afloning från 16 R:dr till 20 R:dr per mantal; Komministers till $3\frac{2}{3}$ R:dr; kyrkobetjeningens från 2 till 3 R:dr; fattigförsörjningen från $1\frac{1}{2}$ till 3 R:dr; skjutsningen från 6 R:dr till 30 R:dr; väghållningen från 14 R:dr till 20 R:dr samt de under rubriken "diverse afgifter, onera och besvär" upptagna kostnader från 5 till 7 R:dr, allt Banko.

Den vanliga årsafgiften för vakanta soldatroter har i sednare kontraktet blifvit betingad till 83 R:dr 16 sk. Banko. Medelpriset för en soldats årliga underhållskostnad har under dessa år utgjort 83 R:dr 46 sk. 11 r:st., hvarigenom för de i Länet befintlige 957 ordinarie soldatroter uppkommer en sammanräknad summa af 80,366 R:dr 19 sk. 3 r:st.

För hvarje af de i Länet befintliga 58 båtsmansroter beräknas kostnaden i medeltal, enligt markegångspriset, till 54 R:dr 44 sk. 10 r:st. Banko. Kostnaden för rustningen kan beräknas för dragonen till 83 R:dr 46 sk. 11 r:st.; för nummerhästens inköpspris, fördeladt på 12 år, och utfodringskostnad per år 108 R:dr 14 sk. 3 r:st.; mötes- och trosspassevolans 11 R:dr 7 sk.; underhåll af karl- och hästmunderingar samt inköp af kreatur och sängkläder m. m. 24 R:dr 16 sk., tillhoppa 227 R:dr 36 sk. 2 r:st. och inalles för de i Länet inroterade 279 rustningsnummer 63,543 R:dr 10 sk. 6 r:st. Banko; deremot uppgå likväl augments-afgifterna och rusthålls-stammarnes räntefrihet, enligt tabellen, tillsammans till ett värde af 64,482 R:dr 36 sk. 9 r:st.

Beloppet af rotevakansmedel för spridda hemmansdelars karl-vakanser är 382 R:dr 36 sk. 9 r:st., som utgå af 99 hemmansdelar och lägenheter, tillhoppa ansedde till $10\frac{157}{220}$ mantal; hvarjenste rotefrihets beivring erlägges med 2 R:dr af $15\frac{3}{8}$ mantal posthemman.

Till vårdande af den allmänna ordningen m. m. äro i Länet anställda 6 Kronofogdar, 18 Länsmän, 1 lönlös Landsfiskal och i hvarje socken 1 Fjerdingsman. Sedlighetens vård åligger församlingarnes Pastorer och Kyrkoråd.

råd. Vid 1842 års slut funnos i Länet 37 Vexelundervisnings-skolor och 34 fasta Folkskolor efter den äldre läromethoden. Deremot saknades sådana skolor i 28 församlingar. I nyttiga slöjder är någon undervisning å landet icke att tillgå. Hälsovården skötes af 2:ne ordinarie och 1 vice Provincial-läkare; hvarförutan särskilda Läkare, till gagn äfven för omkringliggande landsorter, äro anställda vid Dannemora grufvor samt Leufsta, Soderforss och Wesslands bruk. Allmänna farsoter hafva under dessa år icke inträffat. I de flesta socknar finnas Barnmorskor, som församlingarne löna. Jemväl äro 2:ne Djurläkare antagne, nemligen en för hvardera Provincial-läkare-distriktet. Fattig-försörjningen bestrides af hvarje församling för sig, mer och mindre omsorgsfullt. Nära invid Upsala stad är ett Central-hospital inrättadt för hjälpbehöfvande sinnessjuka från detta och närgränsande Län. Länet har ock ett, under tillämnad utvidgning varande, Lazarett samt i Weckholms socken ett på enskild donation grundadt Fattighospital, äfvensom ock en vid Upsala stad belägen Arbets- och Korrektions-inrättning. Uti 73 församlingar finnas Sockne- och Fattig-magaziner med betydliga fonder. Antalet af de å landet tillätna krogar, gästgifverierne inberaknade, är 35, hvaraf dock 9 äro anlagde för bruks och större herrgårdars behof. Dels på skall, dels i varggårdar och dels, samt förnämligast, emot stadgade penningebelöningar äro under dessa 5 år, i Länet dödade 107 vargar, 58 vargloar och 1,297 räfvar. — I städerna Upsala och Enköping, vid Soderforss bruk samt i Tierps, Wendels, Wiksta och Elfkarleby socknar äro Sparbanker inrättade. Brandstods-föreningar äro redan distriktvis ingångna och af Eders Kongl. Majt i nåder stadfästade. Nu mera hafva Länets invånare å landet förklarad sig böjde, att antaga ett dem af Eders Kongl. Majts Befallningshafvande meddeladt förslag till en gemensam Brandstods-inrättning för fast och lös egendom, hvilket på Eders Kongl. Majts nådiga pröfning beror. Länets Landthushållningssällskap har fortsatt sin verksamhet, årligen utdelat en mängd belöningar, i synnerhet för trädplanteringar, sommartiderna anställt talrikt bevistade möten, hufvudsakligen i ändamål att genom offentliga belöningar uppmuntra till plogens allmänne och ändamålsenliga begagnande, införskrifvit frösäd från Finland och foderväxtfrön från Holland och Tyskland, samt sökt att på allt möjligt sätt uppmuntra klöfverodlingen och en förbättrad ladugårdsskötsel m m., hvarjenite Agronomen Johnson, på Sällskapets kallelse och till en del äfven på dess bekostnad, besökt Länet och på flera ställen gått invånarne tillhanda med råd och upplysningar i jordbruket.

Staden *Upsala* hade vid 1842 års slut en folkmängd af:

Mantalskrifne Män	1,411
” Qvinnor	2,107
Mantalsfrie Män	84
” Qvinnor	256
Underårige Gossar	767
” Flickor	754

Summa 5,379 personer,

samt har följakteligen under dessa 5 år förökad sin folkstock med 416 personer, endast genom inflyttningar, hvarförutan staden årligen varit besökt af omkring 1,300 personer, som, för sina studiers skull, uppehållit sig vid härvarande publika och privata läroverk, Universitetet, Kathedral-skolan, Folklärare-seminarium, Lycéum och Real-gymnasium.

Allmänna bildningen består uti den oundärliga kunskapen i religionen och om samfundspligterna samt i skrif- och räkenkonst. Mindre svåra lagbrott förekomma ofta, men förbrytelser af grof beskaffenhet deremot sällan. För befrämjande af sedlighet och nykterhet arbetas oafbrutet. Näringsflit och välstånd äro i tilltagande. Stadens inkomstskällor äro: en temligen jemn och fördelaktig *handelt, handtverkerier* till icke obetydlig produktion, *åkerbruk*, som af flere personer vårdas på förbättrade och vackert sätt, *sjöfart*, förnämligast med 2:ne, ett här bildadt aktie-bolag tillhöriga, ångfartyg, det ena af jern och det andra af träd, hvilka underhålla daglig kommunikation med hufvudstaden och hitföra ett årligen ökad antal af utländske och inrikes resande, samt ändtligen och i hufvudsakligaste måtto, *Universitetet och de öfriga Undervisningsverken*, genom hvilka en ganska stor penningesumma årligen sättes i omlopp. Handelsrörelsen bedrifves af 2:ne Bokhandlare, 2:ne Jernkramhandlare, 3:ne Klädeskramhandlare, 15 Kryddkramhandlare, 1 Linhandlare, 6 Läderhandlare och 9 Viktualiehandlande, eller tillsammans 38 Handlande med 19 handelsbetjenter och 45 lärningar; tobakstillverkning idkas af 1 Fabrikör med 2:ne lärningar; Handtverkerierne skötas af 5 Bagare, 3 Bleckslagare, 7 Bokbindare, 1 Bryggare, 2 Bundtmakare, 5 Färgare, 2 Garfvare, 1 Gelbgjutare, 3 Glasmästare, 5 Guldsmeder, 1 Gördelmakare, 1 Handskmakare, 3 Hattmakare, 2 Hofslagare, 4 Kakelugnsmakare, 1 Kammakare, 4 Kardnansmakare, 3 Klensmeder, 4 Kopparslagare, 3 Mur- och Byggmästare, 6 Målare, 1 Pastejbagare, 1 Perukmakare, 1 Plåtslagare, 4 Sadelmakare, 2 Sejlare, 3 Skeppare, 15 Skomakare, 2 Skorstensfejare, 10 Skraddare, 4 Slagtare, 9 Snickare, 2 Soc-

kerbagare, 1 Strumpväfware, 3 Svarfware, 1 Sämskmakare, 1 Tenngjutare, 1 Tunnbindare, 4 Urmakare, 3 Vagnmakare och 3 Åkare, eller tillhopa 137 personer med 164 gesäller och 279 lärlingar; dessutom finnas 2:ne Apothekare och 3:ne Boktryckare, med tillsammans 35 medhjelpare och lärlingar, samt 3 Källarmästare, 8 Traktörer och 23 Spisquartars- och Krögeri-iddkare med 10 kypare och 4 lärlingar; äfvensom ock ett mot sistlidet års slut i staden anlagdt Faktori.

Staden påräknar sin mesta tillförsel af landets produkter från Länets norra del samt omkringliggande socknar i detta och Westerås Län, äfvensom den dit afsätter större delen af sina tillverkningar och handelsvaror, hvilka sistnämnde hufvudsakligast hemtas från Stockholm. Upsala stad återverkar på landtmanna-näringarne i sin omgivning nu vida mera fördelaktigt än för några årtionden tillbaka, ehuru någon synnerligt stor spannmålsafsättning här icke kan äga rum, emedan stadens behof till en betydlig del fyllas af sädesproduktionen på dess stora och fruktbara åkerfält. Tillgången på pålitliga och skickliga arbetare är knapp; dagsverksprisen uppgå till 32 à 40 sk. Banko.

De prohibitiva stadganden till stadsmanna-näringarnes förmån, som i skråförfattningen, handelsreglementen och de flera för handtverkerierne och handeln tid efter annan i nåder utfärdade författningar innefattas, tillgodogutas äfven af Upsala Borgerskap.

I staden bekostas fri undervisning åt obemedlade barn, dels genom H. K. H. Hertigens af Upland Folk-skola, hvarest nu 260 sådane handlas af 2:ne Lärare och 1 Lärarinna jemte de 40 à 50 Seminarister, som vid det i sammanhang med Skolan inrättade Folklärare-seminarium bildas, och dels genom en Söndags-skola för ynglingar af handtverksklassen. Äfven finnes här en Småbarns-skola med egen lokal och lärarinna.

Skjukvården ombesörjes utaf en af staden lönad Läkare, hvarförutan Borgerskapet godtgör kostnaden för dess fattiga sjukas underhåll och skötsel på Universitetets sjukhus, vid inträffande behof.

För de fattiges vård m. m. finnas nedannämnde inrättningar: 1:o ett för Domkyrko-församlingen gemensamt Fattighus, der 40 à 70 personer njuta husrum m. m.; 2:o ett Gubb- och Enke-hus för Borgerskapet, nybyggt genom samlade frivilliga bidrag och innehållande 3:ne våningar, 25 boningsrum, 1 bönesal, kök m. m.; 3:o ett Akademien särskildt tillhörigt litet Fattighus för dess vaktbetjente och sådanes enkor; 4:o en Kassa för pauvres honteux, med en fond af emellan 6 à 7,000 R:dr Banko; 5:o en Barnuppfostnings-fond, som äger Småbarns-skolans lokal och dessutom ett

kapital af 1,366 R:dr 32 sk. Banko; 6:o en Vedfunds-kassa, stor 1,666 R:dr 32 sk. Banko, hvars ränta ingår till allmänna fattigvården och användes till inköp af ved åt fattige inom och utom Fattighuset; 7:o en enskild Fattigkassa för tillfälliga behof, utgörande äfven 1,666 R:dr 32 sk. Banko och ställd under Pastors vård; 8:o Akademiens Fattigfond vid pass 3,850 R:dr Banko, af hvars räntor omkring 30 af Akademiens fattige njuta årligt understöd vid jultiden; 9:o den Bobergiska Fattigfonden, 3,800 R:dr Banko, hvaraf räntan skall tillfalla fattige, dels af ståndspersons- och dels af arbetsklassen; 10:o den Schubertska donationen, 1,100 R:dr Banko, hvars ränta framdeles skall utgå till några af Akademiens fattige; 11:o Borgerskapets Spannmåls-magazin för fattiga, hvaratur 20 à 25 tunnor spannmål årligen utdelas; 12:o Borgerskapets Afkomst-magazin, hvaratur 40 à 50 tunnor nu årligen utdelas; 13:o Akademiens Qvarn-spannmål för fattige, som deraf årligen undfå vid pass 30 tunnor och 14:o hälften af arrendemedlen för 9 krogar och en restauration, omkring 500 R:dr Banko, hvilka af Magistraten och Borgerskapets Äldste utdelas till välfredade fattige inom Borgerskapet. Fattigvårdens hela inkomst utgjorde sistlidet år 5,070 R:dr Banko och summan af underhållna fattige var i medeltal 218 personer. Staden äger ock att årligen, till förmån dels för 2:ne gesäller, som distingverat sig genom flit och godt uppförande, samt dels för torftiga Borgare-endor, disponera räntan af 3:ne testamenterade kapitaler på tillsammans 2,777 R:dr 37 sk. 4 r:st. B:ko. Både af samhället i det hela och af den enskilda välgörenheten har således, synnerligen under de sednare åren, blifvit ganska verkligt sörgt för fattigvårdens förbättring och förstärkning; men icke destomindre klagas med skäl öfver fortfarande tiggerier och smärre tjufnader, hvartill likväl oftast de med resepass från andra orter omkringstrykande gesäller, sjömän m. fl. göra sig skyldige. Emellertid har staden, till förekommande af den nu ofta inträffade olycka, att fattiga barn lå ända från spädate åldern uppväxa i elände, råhet och sedeslöshet, varit belänt på inrättande af ett Barnhus för sådana vanlottade, och Borgerskapet har den 6 Februari innevarande år grundlagt en fond dertill med ett sammanskott af 2,023 R:dr 24 sk. B:ko, som ytterligare förökats med en gåfva af 333 R:dr 16 sk. samma mynt.

Med de under rubriken "diverse afgifter, onera och besvär" i tabellen uppförda allmänna utskylder afses stadens gators upplysande med Argandska lampor under den mörka årstiden, brandvaktens och tornvaktares aflöning, inqvarteringspenningar, underhåll af gator, torg, åmurar, broar, boställsavgifter för stadens Pastor och för Rector Scholæ samt stadens Skoleinrättning, Fattigförsörjning och Fattighusbyggnad. Borgerskapet ansvarar

ock för all reserv-skjuts vid stadens gästgifveri, der deremot hållskjutsen bestrides af hemmans-innehafvare i de 2:ne staden omgifvande Häraderna.

Stads-kassans inkomster bestå i afrad och arrenden af åkerjord, tomtören, hyror, ståndplats-avgifter, betespenningar och andra tillfälliga mindre avgifter. Enligt sednaste bokslutet hafva dessa inkomster årligen uppgått till 9,812 R:dr 14 sk. 1 rist. Banko och således något mera än under näst-förutgångna qvinquennium. Omkring 2,600 R:dr Banko hafva årligen disponerats till allmänna byggnaders, gators, broars och vägars underhåll. Hamn- och grundpenningar uppbäras nu mera af en särskild Direktion, hvilken det åligger, att för dessa medel redovisa hos Styrelsen för allmänna Väg- och Vatten-byggnader. De uppgingo sistlidet är till ett belopp af 3,386 R:dr 28 sk., men öfverstegos af åsamkad skuld, dels för nödvändiga muddringsarbeten och dels för gjorda kostnader till Fyrisåns försåtande i segelbart skick högre upp i staden än till den fordna hamnplatsen m. m., hvilken skuld dock årligen amorteras.

De för flera år sedan började trädplanteringsarbeten fortgå, under ledning af en dertill vald Komité och i mån af tillgångarne, hvartill stadens alla mantalsskrifne invånare med en liten afgift bidraga. Äfven hafva andra ej obetydliga förbättringsarbeten ägt rum, hvaribland en ny bro-byggnad öfver Fyris-ån, invid den der nu mera fulländade nya hamnplats, samt en ganska kostsam brunn i stadens högre belägna trakt, särskildt må nämnas. — Stadens hälsobrunn är ändamålsenligt utvidgad och förskönad. Dess Sparbank bibehåller och ökar sitt förtroende. Denna hade vid 1842 års slut 732 Delägare med en insatssumma af 44,067 R:dr 16 sk. Banko, och en hjälpfond stor 3,286 R:dr 30 sk. 7 rist. samma mynt.

Staden *Enköping* har något litet ökat sin folkmängd, hvilken nu är 1,261 personer, deraf

Mantalsskrifne Män	352	
„ Qvinnor	478	830.
Mantalsfrie Män	207	
„ Qvinnor	224	431.

Allmänna bildningen består i en försvarlig religionskunskap. Folket är i allmänhet rättsinnigt, uppfyller villigt sina medborgerliga pligter, är driftigt i sina näringar och sparsamt i sin hushållning. Förbrytelser af gröfre beskaffenhet äro ganska sällsynta och äfven ringare lagbrott äro få. På arbetare är tillgång. Ett mansdagsverke betalas här endast med 12 à

å 16 sk. Banko jemte kost, och ett qvinsdagsverke med 8 sk. Banko och kost.

Från uråldriga tider tillbaka har Enköping grundat sitt bestånd i synnerhet på jordfruktens och köksväxters odling, hvaraf produkterna försäljas dels här i staden och dels utom Länet, mest i Stockholm. Stadens vidsträckta åkerjord är i allmänhet mindre bördig i sig sjelf, men har genom god häfd och erforderlig tillgång på gödningsämnen, blifvit vida mera vinstgifvande än åkerjorden i trakterne deromkring och är ej allenast tillräcklig till fyllande af stadens eget spannmålsbehof, utan lemnar äfven öfverskott till afsalu. Några andra landtmannaprodukter kunna väl i staden finna afsättning, men dess inflytelse på den omgifvande landsortens arbetsflit och välstånd är för det närvarande icke betydlig. *Handeln*, som ej är klassificerad, bedrifves af 9 personer med 6 handelsbetjenter och 8 handelslärningar; *Fabriksrörelse* af en Garfware och en Sejlare; *Handtverken* idkas af 1 Bokbindare, 6 Garfware, 1 Karduanmakare, 2 Gelbgjutare, 3 Glasmästare, 2 Guldsmeder, 1 Hofslagare, 2 Hattmakare, 2 Kakelugnsmakare, 1 Klenmed, 5 Kopparslagare, 1 Linneväfvare, 1 Murmästare, 3 Målare, 2 Sadelmakare, 1 Sejlare, 6 Skräddare, 11 Skomakare, 7 Snickare, 1 Stockmakare, 2 Svarfware, 1 Sämskmakare, 1 Tunnbindare, 2 Vagnmakare, 2 Bagare, 2 Urmakare, 6 Skeppare, 2 Färgare och 9 Åkare, med 29 gesäller och 38 lärningar. Dessutom finnas i staden 1 Apothek med 1 Provisor och 2:ne lärningar, 1 Källare, 6 Traktörsställen och 6 Krogar. Handelsvarorna hemtas till någon del från Norrköping, men förnämligast från Stockholm, med hvilken stad Enköping har beqvämare kommunikation än förr, genom sin från Mälaren upp till staden nu mera segelbara å.

Enköping har en Vexelundervisnings-skola för omkring 50 gossar. Läraren lönas dels af staden och dels med räntan af Hagby hemman i Tillinge socken, som ock användes till bekostande af Skolhusets underhåll m. m. Sjukvården besörjes af en Stads-chirurg. De fattiga njuta på Stads-kassans bekostnad sjukvård och läkemedel. Fattigvården ombesörjes af en Direktion, som tilldelar de fattiga sitt årliga underhåll af de till Fattigkassan inflytande medel, hvilka utgå dels af arrendet för $7\frac{1}{2}$ tunnland jord, dels af bidrag genom debitering och dels af boupptecknings-procent och frivilliga gåfvor.

Stads-kassans inkomster bestå i tomtören, vret-, ängs- och afradspenningar, brand- och byggnads-kasse-medel, stånd- och luckpenningar vid marknader, burskapsafgifter och saköresmedel till ett ungefärligt belopp af 1,367 R:dr Banko, hvartill komma afgifter af stadens auktionsverk. Hamn-

och grundpenningar af fartyg och båtar utgjorde, enligt sednaste redogörelsen, en summa af 1,996 R:dr 16 sk. Banko, som särskildt skall användas till åns hållande i segelbart skick.

De under rubriken "diverse afgifter, onera och besvär" i tabellen uppförda kostnader utgöra brandvakters, sotares och gärdsvaktares aflöning, gångleds-, snöskottnings- och inqvarterings-besvär, spinnhusmedel, Riksdagsmans-arfvode, boskapspenningar, krigsmanshus-afgifter, kurhusmedel, allmänna broars, vägars, torgs, gators och byggnaders underhåll samt båtsmansvakans-afgift. Staden bestrider hållskjuts under $\frac{1}{5}$ del af året.

Äfven här ske årliga trädplanteringar till stadens förskönande.

Efter att sålunda hafva sökt, i möjligaste korthet, fullständigt redovisa Länets nu varande tillstånd, återstår mig blott att underdånigst bifoga en af Consistorium Academicum härstädes på begäran mig meddelad ekonomisk och statistisk uppgift om *Upsala Kongl. Akademi*.

Med djupaste undersätlig vördnad, nit och trohet framhärdar till dödsstunden,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, troppligtaste
tjenare och undersåte

R. VON KRÆMER.

J. ADOLF CARLSON.

JOH. KJELLIN.

Upsala Läns Landskansli den 30 December 1843

Ekonomiska och Statistiska uppgifter, rörande Upsala Kongl. Akademi, å Consistorii Academici vägnar afgifna, för ändamål att ingå i den Femårs-Berättelse om Länct, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Upsala till Kongl. Maj:t i underdånighet aflemnar; hvilka uppgifter likväl icke omsfatta Akademiens Heman, Verk, Lägenheter och Frälseräntor utom Upsala Stad, emedan dessa anses hafva i de särskilda Fögderi-berättelserna redan blifvit intagna.

Den Akademiska personalen, studerande ungdomen oberäknad, har genom inrättandet af flera nya lärarebefattningar under sednare tider blifvit ökad och uppgår nu, efter medium af närmast förlutna fem år, till 1,220 personer, deraf

Mantalskrifne Männer	291.	
„ Qvinnor	483.	774.
Mantalsfrie Männer	24.	
„ Qvinnor	67.	91.
Underåriga Gossar	166.	
„ Flickor	189.	355.
		1,220.

Större delen af denna personal utgöres af Lärare och Tjenstemän; men dertill räknas äfven 2:ne Boktryckare med 9 Konstförvandter och 7 Läringar, 1 Apothekare med Provisor och 4 Läringar, 1 Bokhandlare med Handelsbetjent, 1 Bokbindare med 1 Lärling, 1 Instrumentmakare med 1 arbetare, samt Vaktmästare, Cursorer, Landskapsbetjente, Vakt-drängar, Brandvakter, Stalldrängar, Timmerkarlar med flere.

Beträffande Studentcorpsen, hvilken icke i Mantals- och Skattskrifningslängden ingår, så meddelas upplysningsvis, att densammas medelantal, räknadt efter läseterminerna under åren ifrån år 1838 till och med 1842, utgjort 1,356, deraf de närvarande uppgått till ett medium af 851 och

och frånvarande inom 2:ne år till 505. I det hela bibehåller denna Corps ungefärligen samma numerär, som den ifrån början af 1830:talet innehade; och man får åtminstone icke antaga, att den sedermera tillväxt. Under nu ifrågavarande qvinquennium var högsta antalet af närvarande Vårterminen 1838 och lägsta Höstterminen 1842. Relatift till åldern befinnes ständigt något öfver hälften af totalbeloppet vara emellan 20 och 25 år, något öfver femtedelen vara emellan 25 och 30, något mindre än femtedelen emellan 15 och 20 och nära en tjugonedel emellan 30 och 35 samt derutöfver högst få. Utan undantag hafva Prestsöner alltid varit flera och Militärsöner alltid färre än af annat stånd. De förra hafva vanligen fullt uppgått till en fjerdedel af totalbeloppet — de sednare åter knappt till en tjugufjerdedel. Söner af Borgare och Civilstatens tjänstemän hafva nära nog varit till antalet lika och hvardera utgjort en femtedel eller något derutöfver.

Icke fullt enahanda förhållande har ägt rum emellan Bonde- och Frälsemäns söner. Då de förra kunna antagas till en niondedel, utgöra de sednare blott en tiondedel af totalbeloppet; men söner af annan Ståndspersonsklass hafva uppgått nära till en åttandedel.

Härvid bör upplysas, att 290 Studerande, eller ytterst nära en tredjedel af de närvarandes medium, kunna i mer eller mindre mån understödjas med Stipendier, dels, och hufvudsakligast, af enskilda stiftelser, dels af offentliga för samma ändamål beviljade anslag.

Inom Upsala stad och dess område äger Akademien följande Hus, Tomter, Inrättningar m. m.:

1) *Gustavianska Akademien*, innehållande lärosalar samt Konstmuseum och dessutom rum för vetenskapliga samlingar.

2) *Consistoriihuset*, innehållande Consistorii Academici sessionsrum, Myntkabinett, Geometr. Kartekontor, Kansli- och Arkiv-rum, Räntkammare och Kontor, Auditorier, Fakultetsrum m. m. samt å rez de Chaussée Corps de garde, Anatomisal, Spruthus och boställsrum för Akademivaktmästaren.

3) *Nosocom. Academicum*, med 8 särskilda sjukrum, 1 bad- och 1 operationsrum, Medicinskt Auditorium samt boställsrum för Prefekten, 2:ne Amanuenser och 1 Vaktmästare. Denna inrättning har under sednare decenniet vunnit den utvidgning, att densamma, i stället för 14 ffordom, nu har 22 sjuksängar. Borgerskapet, som före 1837 för 2:ne sängar erla-

de Etthundra R:dr B:ko om året, deltagar numera icke med någon bestämd årlig afgift i denna inrättnings underhåll, utan godtgör efter räkning omkostnaderna för hvarje patient, som derifrån intages. Genom det betydligt tilltagande antalet sjuke, som denna inrättning nu kan emottaga, hafva ock dess utgifter ökat sig, och endast Medikamentsräkningarna för Sjukhuset och Clinicum Ambulatorium tillsammans hafva de sednare åren uppgått till och med till 1,000 R:dr B:ko.

4) *Chemiska Professionshuset*, innehållande boställsrum för Chemie Professor, Auditorium, Laboratorium, förvaringsrum för Akademiens Mineralsamlingar samt i särskild byggnad rum för Vaktmästaren.

5) *Observatorium Astronomicum*, innehållande, jemte Auditorium, boställsrum för Observatorn och Amanuensen samt rum för Inrättningens Bibliothek.

Sedan Rikets sednast församlade Ständer för ett ändamålsenligare Observatorium anslagit en summa af 25,000 R:dr B:ko, så kommer det nuvarande att för andra behof användas, så snart uppförandet af det nya, hvarmed början redan är gjord, hunnit fullbordas.

6) *Nya Botaniska Professionshuset*, med dertill hörande Botaniska trädgård, innehållande boställsrum för Historiæ Naturalis Professorn tillika med Orangeri, Djurhus och flera rum för naturalhistoriska samlingarna. Trädgården har under sednare åren vunnit en ganska betydlig utvidgning, hvarest flera för sydländska och tropiska växter väl inrättade drifhus blifvit uppförda.

7) *Gamla Botaniska Professionshuset* och trädgården. Det förra disponeras till boställe för Director Musices och Akademi-ritmästaren; den sednare, med dervarande stenhusbyggnad, innehafves på arrende af Östgötha nation.

8) *Exercitiehuset* med särskildt stall och ridhus. Det första är indeladt till boställe åt Akademistallmästaren, Dansmästaren, Franska och Engelska Språkmästaren samt Fäktmästaren, och innehåller derjemte dans- och fäktsal. Stallet är inredt för 25 hästar.

9) *Nya Bibliothekshuset*, deruti Akademiens hela boksamling blifvit inflyttad och hvaraf 2:ne våningar dermed blifvit upptagna. Varandes den öfversta ännu icke inredda våningen ämnad till sollennitetssal.

10) *Qvarnen* med 12 par gångande och 2 par reservstenar är utarrenderad.

11) *Ekonomiska Professionshuset* är Jurisprudentiæ, Oeconomix et Commerciorum Professorns boställe med särskildt Auditorium, deruti jemväl Professionens oeconomico-mekaniska samlingar förvaras.

12) *Skytteanska Professionshuset*, med en å tomten varande trädgård, är anslaget Professorn till boställe med särskilda rum för Professionens Bibliothek.

Alla förenämnde lägenheter äro bygda af sten och de båda sistnämnda under N:ris 11 och 12 äro af privat donation och underhållas på egen bekostnad.

Utaf nu uppräknade hus äro N:ris 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10 och 11 för eldskada i städernas allmänna brandstodsbolag försäkrade till ett sammanräknadt värde af 83,995 R:dr 32 sk. B:ko.

I öfrigt äger Akademien a) Qvarteret Slottskilen med derå befintliga smärre åbyggnader alla af träd, hvilka gårdstomter blifvit, jemnliskt Kongl. Maj:ts nådiga bifall, af Akademien inköpta; husen komma framdeles att rifvas, men äro för närvarande använda till inhysande af sådana fattige under Akademiens jurisdiktion, som eljest saknade nödiga husrum.

b) Stenii trädgårdstomt, bortarrenderad till Apotheksträdgård.

c) Crutzeliska trädgårdstomten, äfvenledes bortarrenderad.

d) Trenne Materialbodas med tomt.

e) 21 st. Humlegårdar, innefattande tillsammans 15 tunnlands areal.

f) 239 tunnland stadsåker af diverse natur, upplåten till Professores Regii et Ordinarii, Räntmästaren, Sekreteraren och Kamreraren, att såsom tjensteåker hvardera derutaf innehafva 6 tunnland, emot en afgift till Akademien af inalles 80 R:dr 16 sk. 9 rst. B:ko och med rättighet för deras enkor och omyndiga barn, att deraf äfven njuta afkastning.

g) Fisket i Upsala å, hvartill rättigheten, som af Kongl. Akademien och staden äges till hälften hvardera, blifvit upplåten Kongl. Akademiens Sjukhus, som dessutom uppbär fattigprocenten af Bouppteckningar efter aflidne Akademiska personer.

Härförutan tillhör AkademiStaten den såkallade Gamla Upsala Löthen, en ägovidd af omkring 26 tunnland, som för nämnde stats särskilda kassas räkning utarrenderas.

Akademiens *inkomster* för sina allmännare behof äro dels sådana, hvilka Akademien af egna fastigheter, kapitaler eller andra tillgångar har att påräkna, dels sådana, hvilka utgå i anslag af allmänna Statsmedel samt af privata personers för särskilda ändamål gjorda stiftelser och donationer.

De förra bestå uti spannmål, ej mindre af rad af Akademiens egna donerade eller inköpta hemman, qvarnar och andra lägenheter i Upsala, Stockholms, Westerås och Gefleborgs Län, än ock uti Kronotjonde och Frälseräntor af 18 särskilda socknar i nämnde Län till ett belopp i rundt

tal af 9,000 tunnor samt uti penningar, som utgå i penninge- och perse- del- samt dagsverksräntor af hemmanen, i skogs- och vissa hemmansräntor, i arrendeafgifter af smärre lägenheter och verk, i Exercitie-Statens löningshemman och afkastningen af dess pensionsfond, i Boktryckeriets hemmansräntor, i mantalspenningar af hemmansåboerne samt i utlånade kapitalintressen, allt till ett sammanräknadt belopp af ungefärligen Tjugufemtusende (25,000) Riksdaler Banko.

Hvarken spannmåls- eller penningeinkomsterna utgå till något fullt lika och bestämdt belopp det ena året med det andra, helst en del af de sednare äro beroende på de i Länen varande olika markegångsprisen; äfvenså är förhållandet med så mycket af spannmålsräntorne, som icke till den personella Staten anordnas; hvarförutan ock det bör anmärkas, att sjelfva det här ofvan till 9,000 tunnor beräknade spannmålsbeloppet är genom åbo-ombyten samt förnyade arrende- och Kronotionde-kontrakter underkastadt mycken förändring.

De *sednare* åter äro:

a)	Statsanslag till inrättande af nya Professioner, löneförhöjningar, uppmuntringar, pensioner, arfvoden och understöd för materielen och de vetenskapliga Instituterna, utgörande ett sammanräknadt belopp af	26,590: 32. —
b)	Stående af enskild donerade Stipendii-kapitaler deraf årliga intressen samt inkomster i spannmålsräntor utgöra	232,697: 2. 6. 12,600.
c)	Diverse donationer af fastigheter och fonder, uppgående inalles till ett belopp och värde af deraf intressen och andra under denna rubrik inflytande inkomster i spannmålsräntor, hushyror och diverse afgifter	69,037: 14. 6. 8,650: 21. 3.

Med dessa inkomster bestridas utgifterna efter Stat:

a)	Till den personella aflöningen med gratialer och arfvoden i spannmål 8,640 tunnor och i penningar med	24,548: 8. —
	hvertill särskildt må läggas ett af Rikets Ständer för befrämjande af sådana vetenskapliga studier, hvilka ej tillhöra egentliga examensämnen, till Universiteterna i Lund och Upsala gemensamt anslaget årligt arfvode af	600: — —

I öfrigt bör härtill läggas de i Akademiens Stat beräknade 676 samnar kastved, hvaraf 497 anordnas tjenstepersonalen och 179 åtgår för publika husens behof.

b)	Till de Akademiska Inrättningarne ell. materielen	12,230: — —
c)	Till reparationer och nybyggnader	6,550: — —
d)	Utskylder och afgifter för Akademiens egendomar, rusttjenst-bevillning och roterings-kostnader, brandvaktsafgifter, landtmäteri-förrättningar och rättegångskostnader i spannmål 53 $\frac{1}{2}$ tunnor samt i penningar	2,655: 40. —
e)	Expenser, resekostnader, tidningar m. m.	2,850: — —
f)	Reservfond, ställd under Akademi-Kanslerens disposition	1,000: — —
	eller ett sammanräknadt belopp af B:ko R:dr	50,434: — —

Hvarjemte med Stipendii-kapitalernas här ofvan uppgifna intressen bestridas de vid Akademien fonderade Stipendii-anlag, förutan hvilka likväl ett icke obetydligt antal äfven större Stipendier till ungdomen utgå, hvar-till fonderne icke finnas stående hos Akademien eller af hvilka Akademien icke uppbär ränteafkastningen, och hvilka Stipendii-belopp följaktligen icke af Akademien utdelas; äfvensom ock härvid anmärkas bör, att afkastningen af diverse donationer och fonder (Litt. c) användas, euligt de privata stiftelsernas lydelse, att, jemte det med 12,230 R:dr B:ko redan upptagna Statsauslaget, vidare understödja och upprätthålla de Akademiska Inrättningarne eller materielen.

Om Akademiens inkomster för ett eller annat år öfverstiga utgifterna, hvilka dels äro till beloppen bestämda, såsom löner och vissa anslag till Inrättningarne, dels ock föränderliga och af sådana förhållanden beroende, att de i Staten blott kunnat förslagsvis kalkyleras, så besparas öfverskotten till oförutsedda behof, efter Akademi-Kanslerens anordning eller Kongl. Maj:ts nådiga bifall.

Af Akademien och derunder lydande personal utgår i bevillning efter medium af sednast förflutna fem år:

enligt 1:sta Art. Bevillnings-förordningen	262: — —
enligt 2:dra Art.	4,272: 17. 3.
hvaraf för Akademiens hus och tomter	559: 1. 7.
för Akademiens qvarn i Upsala	107: 19. 3.

för Embets- och Tjenstemän samt Be-
 tjente 3,304: 12. 5.
 samt för Handtverkare och Handtverks-
 betjente, Handlande och Betjening,
 Ståndspersoner, Arbetsklassen m. fl. 301: 32. —

och således i utgående bevillning en Summa af 4,534: 17. 3.

Hvarförutan, och i det förhållande till förutnämnda
 Bevillingssumma inom Domkyrko-församlingen öf-
 verenskommet är, Akademien årligen bidrager till
 de fattigas underhåll och vård med 1,057: 44. 6.
 och till Församlingens allmänna Fattighus med . . . 352: 30. 10.
 eller med en sammanlagd afgift för året af R:dr 1,410: 27. 4.

Efter enahanda grunder och förhållande till Bevillingen har också
 af Upsala Stad betydligare bidrag för samma ändamål utgjorts.

Med dessa afgifter, hvilka tid efter annan blifvit stegrade och nu till-
 sammans utgå med $33\frac{1}{3}$ procent af den inom Domkyrko-församlingen debi-
 terade Bevilling efter 2:dra Artikeln, har meningen varit, att de nöd-
 vändigaste behofven för lifvets uppehälle måtte inom den klass af Upsala
 Stads fattige, som icke kunna med eget arbete härtill hafva tillräcklig för-
 tjenst, vårda tillfredsställda, samt att tiggeriet på allmänna gator och inom
 hus måtte upphöra. Om det förra ändamålet, som man med skäl bör
 kunna tro, vunnits, så fortfar likväl ännu den fordna olägenheten af tig-
 geriet. Upsala den 2 December 1843.

Å Consistorii Academici vägnar,

E. G. GEIJER.

Kongl. Akademiens n. v. Rektor.

J. H. Haak.
